

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫ
МИНИСТРАЛІГІ

«С. СЕЙФУЛЛИН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ АГРОТЕХНИКАЛЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ» АҚ

Солтүстік Қазақстан
жағдайында
асбұршақтың әр
түрлі сорттарын
салыстырмалы
бағалау

Ғылыми кеңесші: а.ш.ғ.к., аға оқытушы
А.А. Кипшакбаева
Орындаған: 120 топ магистранты
Н.Е. Мейрембаев

АСТАНА 2016

Зерттеу тақырыбының өзектілігі

- Ауыл шаруашылықтарына өсімдік шаруашылығын әртараптандыру, ең маңызды ауыл шаруашылық дақылдарын өсіруде жаңа технологияларын әзірлеу және ендіру, бәсекеге қабілетті өніммен қамтамасыз ету жайлы жаңа міндеттер қойылып жатыр.

Зерттеудің мақсаты:

- Ақмола облысының күңгірт қара қоңыр топырағында себу мөлшеріне байланысты ас бұршақ сорттарының өнімі мен сапасының қалыптасуын зерттеу.

Міндеттері:

- Тұқымның себу мөлшеріне байланысты ас бұршақтың өсуі мен дамуының негізгі кезеңдерінің басталу күндерін және кезеңаралық ұзақтылығын анықтау;
- Зерттеу нұсқаларына байланысты ас бұршақ сорттарының тұқымдарының танаптық өңгіштігін және өсімдіктерінің сақталуын анықтау;
- Тұқымның себу мөлшеріне байланысты ас бұршақ сорттарының өнімінің құрылым элементтерінің қалыптасу ерекшеліктерін зерттеу;
- Зерттелетін технологиялық шараларға байланысты ас бұршақ сорттарының астық өнімі мен сапасын (ақуыз мөлшері) анықтау;
- Тұқымның себу мөлшеріне байланысты ас бұршақ сорттарының экономикалық тиімділігін есептеу.

Күтілетін нәтиже

- Ақмола облысы Астрахан ауданының шаруашылықтарына тұқымның оңтайлы себу мөлшері мен технологиясы және ас бұршақ сорттарын өндіріске енгізу ұсынылады.

Топырақ өңдеу технологиясының екі нұсқасы дайындалады

- А. Топырақты аймақтық өңдеу технологиясы: күздегі терең қопсыту 16-18 см тереңдікте, қар тоқтату, ылғал жабу, себу мен жинау жұмыстары телім бойынша, ас бұршақтың пісіп жетілуіне байланысты жүргізіледі.
- Б. Топырақты минималды өңдеу технологиясы: күзде таяз жырту, қар тоқтату, ылғал жабу, гербицид пен екі рет өңдеу (себуге дейін және көктеу фазасында), себу мен жинау жұмыстары телім бойынша, ас бұршақтың пісіп жетілуіне байланысты жүргізіледі.

Тәжірибе сұлбасы. Өртүрлі өңдеу технологиялар мен себу мөлшеріне байланысты ас бұршақтың өнімі мен сапасына әсерін зерттеу. (Алғы дақыл – сүрі жерден кейінгі үшінші бидай.)

Нұсқалар		Қайталаулар			
Сұрып	Себу мөлшері, млн/га өңгіштұқым				
Дақыл- ас бұршақ					
Топырақты аймақтық өңдеу технологиясы					
Неосыпающийся 1	0,7	1	19	37	55
	1,0	2	20	38	56
	1,3	3	21	39	57
Усач Казахстанский	0,7	4	22	40	58
	1,0	5	23	41	59
	1,3	6	24	42	60
1-кестенің жалғасы					
Аксайский усатый	0,7	7	25	43	61
	1,0	8	26	44	62
	1,3	9	27	45	63
Топырақты минималды өңдеу технологиясы					
Неосыпающийся 1	0,7	10	28	46	64
	1,0	11	29	47	65
	1,3	12	30	48	66
Усач Казахстанский	0,7	13	31	49	67
	1,0	14	32	50	68
	1,3	15	33	51	69
Аксайский усатый	0,7	16	34	52	70
	1,0	17	35	53	71
	1,3	18	36	54	72

Тәжірибе танабының жалпы ауданы 2,7 га

- Мөлдектің көлемі $90\text{м} * 4,2\text{м} = 378 \text{ м}^2$
- 72 қайталаным * $4,2\text{м} = 302,4 \text{ м}$
- $302,4\text{м} * 90\text{м} = 27216\text{м}^2 = 2,7 \text{ га}$

Бақылаулар, есептеулер және талдаулар

- 1. Топырақ өңдеудің әр түрлі технологиясы бойынша қардың жинақталу динамикасын анықтау (желтоқсан -наурыз). Наставление гидрометеорологическим станциям и постам, выпуск 2, Ленинград, Гидрометеиздат, 1985 г.
- 2. Вегетацияның басы мен сонында бір метр қабатының әр 10см сайын топырақтың су қасиетін анықтау. Бакаев Н.М., Васько И.А., Методика определения влажности почвы в агротехнических опытах в книге «Методические указания и рекомендации по вопросам земледелия», Целиноград, 1975 г.
- 3. Егістік пен топырақтың арамшөп қалдықтарымен ластануын есептеу. Основы опытного дела в растениеводстве, Москва, КолосС, 2009г.
- 4. Дәнді, дәнді-бұршақ және майлы дақылдардың негізгі жетілу фазалармен дәннің толық пісуін фенологиялық бақылау. Методика государственного сортоиспытания с/х культур, 2002 г.
- 5. Өсімдіктердің қалыңдығы. «Методики государственного сортоиспытания сельскохозяйственных культур», Алматы, 2002 год.

- 6. Егістік ластануын анықтау. Тагиев М.И., Дворникова Т.Н., К методике учета засоренности в агротехнических опытах в книге «Методические указания рекомендации по вопросам земледелия», Целиноград, 1977г; Методические указания по проведению регистрационных испытаний гербицидов, дефолиантов, десикантов и регуляторов роста растений, Алматы-Акмола, 1997год.
- 7. Дәннің толық пісу фазасында зерттеліп отырған дақыл өніміне құрылымдық талдау жасау. «Методические указания по изучению мировой коллекции ВИР», Ленинград, 1977г; «Методики государственного сортоиспытания сельскохозяйственных культур», Алматы, 2002 год.
- 8. Өнімді есептеу үшін есеп телімін шауып, бастырып өнім мәліметтерің стандарт бойынша қайта санау арқылы ылғалдылығы 14% тұқым тазалығы 100% жүргізіледі. «Методики государственного сортоиспытания сельскохозяйственных культур», Алматы, 2002 год.
- 9. Б.А.Доспехов бойынша алынған мәліметтерді математикалық өңдеу. Доспехов Б.А., Методика полевого опыта, Москва, Агропромиздат, 1985 год
- 10. Зерттеліп отырған нұсқалардың экономикалық тиімділігін анықтау. Сафронов Н.П., Методика экономической оценки севооборотов применительно к зональным условиям хозяйств различной специализации. Нормативы затрат труда и денежных средств на отдельные виды работ; «Методические указания и рекомендации по вопросам земледелия», Целиноград, 1975г.
- 11. Жер тығыздығын анықтау. Практикум по земледелию, Р.Х.Карипов, Астана 2002 г.
- 12. ГОСТ бойынша тұқымның сапасын анықтау. (ГОСТ 12038-84, ГОСТ 12037-81, ГОСТ 12042-80) и методикам определения посевных (чистота, масса 1000 семян, лабораторная всхожесть) и технологических качеств (содержание масла, белка, аминокислотный состав ит. д.) семян масличных культур.

Назарларыңызга рахмет!

 MyShared